

STORTINGET

Innst. 315 S

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget
fra energi- og miljøkomiteen

Dokument 8:159 S (2022–2023)

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ola Elvestuen, Alfred Jens Bjørlo og Guri Melby om tiltak for å ta vare på mer natur i kommunene

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Til Stortinget

1. Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre en arealavgift for naturinngrep.
2. Stortinget ber regjeringen utrede innføring av en statlig natur- og miljøklagenemnd for arealvedtak som griper inn i naturområder, etter modell av tilsvarende ordninger i Sverige og Danmark.
3. Stortinget ber regjeringen vurdere innføring av en statlig belønningsordning for kommuner som lykkes med arealnøytral utvikling.
4. Stortinget ber regjeringen legge til rette for mer lokalt vern av naturområder ved å støtte etablering av markagrenser med forskrifter der kommuner går inn for dette.
5. Stortinget ber regjeringen stille krav om arealregnskap ved alle nye bygge- og infrastrukturprosjekter.
6. Stortinget ber regjeringen sikre at man begrenser naturinngrep ved utbygging av nye veianlegg, og stille krav om erstatningsarealer ved tap av natur.
7. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å forby all nedbygging av myr.»

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Mani Hussaini, Stein Erik Lauvås, Linda Monsen Merkesdal, lederen Marianne Sivertsen Næss og Hadia Tajik, fra Høyre, Nikolai Astrup, Bård Ludvig Thorheim, Ove Trellevik og Mathilde Tybring-Gjedde, fra Senterpartiet, Siv Mossleth, Ole André Myhrvold og Gro-Anita Mykjåland, fra Fremskrittspartiet, Terje Halleland og Marius Arion Nilsen, fra Sosialistisk Venstreparti, Lars Haltbrekken, fra Rødt, Sofie Marhaug, fra Venstre, Ola Elvestuen, fra Miljøpartiet De Grønne, Une Bastholm, og fra Kristelig Folkeparti, Kjell Ingolf Ropstad, viser til Representantforslag 159 S (2022–2023).

Komiteen understreker at naturen er livsgrunnlaget vi har bygget våre samfunn på slik vi kjenner dem. Å ta vare på naturen og verdens økosystemer er også et av de viktigste tiltakene mot klimaendringer, noe som understrekes blant annet i FNs klimapanelers sjette hovedrapport (2021–2023) og FNs naturpanels første hovedrapport om naturens tilstand (2019).

Komiteen viser til at partene i FNs biomangfoldkonvensjon vedtok en strategisk plan for naturmangfold i 2010 som inkluderte tjuen konkrete mål, kjent som Aichi-målene. Målene skulle føre til redusert tap av naturområder og bevaring av økosystemer innen 2020. Til tross for dette er tapet av naturmangfold i verden fort-

satt økende. Ifølge FNs naturpanel er nå én million arter i verden truet. Komiteen anerkjenner at heller ikke Norge nådde alle sine mål, og at Norge kun har levert tilfredsstillende på fire av 43 delmål, mens det på seks av delmålene har vært en klar forverring.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti anerkjenner at da det nye globale rammeverket for naturmangfold (naturavtalen) ble vedtatt 19. desember 2022 i Montreal, var det allerede et etterslep i verdens, og Norges, innsats for å ta vare på naturen og artsmangfoldet. I den nye avtalen ble det blant annet satt mål om å verne og bevare minst 30 pst. natur innen 2030, restaurere minst 30 pst. ødelagt natur innen samme år og forvalte all natur bærekraftig. Dersom disse målsettingene skal nås, er det avgjørende at avtalen denne gangen implementeres i nasjonale regelverk og i den praktiske naturforvaltningen på alle nivåer, også i Norge.

Disse medlemmer anerkjenner at det er viktig med et samspill mellom de ulike forvaltningsnivåene i arbeidet med å ta vare på arter og naturtyper, og at det er behov for nasjonale føringer og bistand til lokale myndigheter i dette arbeidet. For å sikre en bærekraftig forvaltning av arealene trenger kommunene oppdatert kunnskap og gode verktøy.

Disse medlemmer viser til Miljødirektoratets rapport med en tiltaksanalyse for skog- og arealbrukssektoren (LULUCF) (rapport M-2493, 2023), der det påpekes at det i perioden 1990–2019 totalt ble bygd ned 1 500 km². Dette har årlig ført til utslipp av ca. 1,9 millioner tonn CO₂-ekvivalenter, som utgjør omtrent 4 pst. av de totale norske utslippene slik de rapporteres til FNs klimakonvensjon. Ifølge rapporten er de to viktigste driverne bak nedbygging av natur i Norge ny bebyggelse og veier. I tillegg til direkte utslipp vil nedbygging føre til redusert mulighet for framtidig karbonbinding på arealene.

Disse medlemmer viser videre til tall fra SSB som viser at 17,6 pst. av fastlandsarealet i Norge er vernet, og at det er 3 263 verneområder i Norge. Størsteparten av det vernede arealet er fjellområder. Det gjenstår fortsatt å verne flere skogområder samt mindre arealer med våtmarker, elver og innsjøer, kulturlandskap og åpne lavlandsområder mv. som skal fange opp påviste mangler i dagens verneområder. På privat grunn gjøres skogvern gjennom ordningen med frivillig vern av skog, der grunneier selv tilbyr skogen sin for vern.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti, viser til det globale rammeverket for natur som

ble vedtatt under partismøte for konvensjonen om biologisk mangfold i Montreal i desember 2022. Avtalen er en tiårig avtale som består av fire overordnede mål og 23 handlingsmål. Målene beskriver hvordan vi skal komme oss ut av naturkrisen og få mer natur innen 2030. Naturavtalen sier blant annet at vi skal verne og bevare 30 pst. av hav- og landområder, restaurere 30 pst. av ødelagt natur, stanse utryddelsen av arter og sikre at bruk, høsting og handel med ville arter er bærekraftig, trygt og lovlig, redusere forurensing, redusere forbruk og dermed avfallsmengde og matsvinn samt sikre medvirkning og medbestemmelse for urbefolkninger og lokalsamfunn.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, påpeker det ansvaret nasjonale myndigheter har for å bidra til å nå avtalens globale målsettinger. Det er landenes nasjonale politikk, sammen med internasjonale initiativer, som skal sørge for at målene nås.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til Hurdalsplattformen og understreker at en langsiktig og bærekraftig forvaltning av naturressursene er grunnprinsippet i regjeringens miljøpolitikk.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, mener at biologisk mangfold og sårbare økosystemer skal sikres gjennom en kombinasjon av et godt nasjonalt regelverk og god og langsiktig lokal forvaltning. Tap av sårbar natur skal forebygges og repareres, og vern av representativ norsk natur skal sikres med bakgrunn i naturvitenskapelige kriterier.

Flertallet viser videre til det nye globale rammeverket for naturmangfold fra desember 2022 og at målet om 30 pst. vern ikke utelukkende inkluderer formalisert vern, men også bevaring av natur og miljø gjennom bærekraftig bruk av disse arealene. Flertallet understreker at gode forvaltertradisjoner ofte gir et bedre og mer langsiktig vern enn bare formalisert vern, men også en annen effektiv, arealbasert bevaring av natur og miljø, der det sikres at all bærekraftig bruk der dette er aktuelt, fullt ut er i samsvar med bevaringsformålet for disse arealene.

Flertallet viser til at regjeringen er i gang med det nasjonale oppfølgingsarbeidet knyttet til naturavtalen og vil komme tilbake til Stortinget med en helhetlig oppfølging av avtalen i form av en stortingsmelding.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til regjeringens prosjekt om et systemløft for naturforvaltningen. Tre systemendringer skal sørge for at vi som samfunn tar

bedre vare på naturen. Regjeringen har satt ned et naturrisikoutvalg som skal beskrive begrepet naturrisiko, vurdere hvordan norske næringer og sektorer er og kan bli berørt av tap av natur og naturmangfold, og se på hvordan berørte aktører i Norge kan analysere og håndtere naturrisiko på best mulig måte. Regjeringen vil etablere en meny av tiltak for god økologisk tilstand i ulike naturtyper og begynner med økosystemet skog. Klima- og miljødepartementet skal utvikle et naturregnskap som viser hvor mye natur vi har, hvilken tilstand den er i, og hvilke økosystemtjenester den bidrar med i økonomien. På sikt kan også verdien av økosystemtjenestene naturen gir, inngå. Det tas sikte på å presentere et førstegenerasjons naturregnskap i Klimastatus og -plan for 2024 (Grønn bok).

Disse medlemmer viser til at regjeringen allerede har iverksatt ulike grep for å vektlegge natur i viktig samfunnsplanlegging. Regjeringen har foreslått endringer i veinormalene som kan bidra til å skåne natur, og utformet en veileder for bygging av fritidsboliger som vektlegger klima og natur. Disse medlemmer viser til at dette er tydelige politiske signal som i langt større grad vektlegger naturen og bidrar til å bevare naturmangfold.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til Innst. 189 S (2022–2023) og sine merknader der.

Disse medlemmer viser til at regjeringen har begynt arbeidet med en handlingsplan for natur i form av en stortingsmelding, som en oppfølging av det globale rammeverket for natur. Disse medlemmer mener at forslag om både en statlig belønningsordning og etablering av markagrenser med forskrifter der kommuner går inn for dette, er naturlig å vurdere i denne helhetlige planen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, vil understreke at lokale beslutninger best tas av de som kjenner området, og at det er viktig at kommunene har og tar ansvar for samfunns- og arealplanleggingen i sine respektive kommuner. Flertallet ønsker ikke å støtte forslag som i stor grad fratrukk kommunene handlingsrom til å styre arealpolitikken. Samtidig er det viktig å styrke kunnskapen om arter og økosystem slik at kommunene er bedre i stand til å se helheten, vurdere verdien av naturen som går tapt, og ta kloke beslutninger i sine utbyggingsprosjekt og sin arealbruk.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at regjeringen følger opp skatte- og avgiftsforslag fra Torvik-utvalget på egnet måte.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne peker på at det fortsatt er vanlig å anse naturen som en gratis og utømmelig ressurs. Dette har ført til store nedbygginger og ødeleggelse av økosystemer og leveområder for andre arter, i verden og i Norge. I tillegg til konsekvensene for naturen og andre arters egenverdi fører dette til at dagens unge og fremtidige generasjoner frarøves tilgang til artsrikdom og naturopplevelser på en måte som vanskelig lar seg reversere. Vi må derfor begynne å tenke på naturarealer som en knapp og ikke-fornybar ressurs og som hovedregel utnytte allerede nedbygde arealer smartere og mer effektivt i stedet for å bygge ned stadig ny natur.

Komiteens medlem fra Miljøpartiet De Grønne viser til Representantforslag 64 S (2022–2023) fra stortingsrepresentantene Kristoffer Robin Haug, Lan Marie Nguyen Berg og Rasmus Hansson om et arealnøytralt Norge der man stanser naturtapet og starter gjenoppbyggingen av en rik, robust og mangfoldig natur, og til Representantforslag 79 S (2022–2023) fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Kristoffer Robin Haug og Sigrid Zurbuchen Heiberg om å stanse alvorlige naturinngrep og styrke vernet av norsk natur i tråd med ambisjonene i den globale naturavtalen. Forslagene i disse representantforslagene vil sikre at vi tar vare på mer natur og artsmangfold og restaurerer allerede ødelagt natur, samt gi kommunene nødvendige verktøy og rammer for dette.

2.1 Incentivstruktur (belønninger og avgifter) i arealpolitikken

Komiteen viser til forslag 1 og 3 i representantforslaget om en arealavgift og en belønningsordning og til NOU 2013:10, NOU 2015:15, NOU 2021:4 og NOU 2022:20, hvor utvalgene har foreslått at det utredes innføring av en naturavgift.

Komiteen understreker at kommunene spiller en nøkkelrolle i forvaltningen av areal og dermed natur. 83 pst. av Norges arealer blir forvaltet av kommunene gjennom plan- og bygningsloven.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, viser til Skatteutvalgets vurderinger (NOU 2022:20). Skatteutvalget påpeker at økonomisk aktivitet som innebærer en forringelse av naturens evne til å produsere økosystemtjenester, i teorien bør betale en pris lik verdien av den negative eksterne effekten. Det er imidlertid svært vanskelig å verdsette kostnadene ved ulike naturinngrep, og det er flere praktiske spørsmål ved en avgift som står ubesvart. En slik verdsettelse forutsetter for eksempel et helt an-

net datagrunnlag enn vi har i dag, som gir informasjon om konsekvenser av ulike miljøinngrep.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at Skatteutvalget anbefalte at det arbeides videre med utredning av en klimaavgift på utslipp fra omdisponering av areal, og støtter en slik utredning. Disse medlemmer viser til at lagring av karbon er en av flere tjenester fra naturen som blir forringet ved nedbygging. Prinsippet om at «forurenser skal betale», tilsier at man bør se nærmere på en avgift på nedbygging og andre arealbruksendringer som gir klimagassutslipp. Disse medlemmer viser til at innføring av en slik avgift vil være komplisert, og at det er en rekke praktiske utfordringer som må adresseres. Disse medlemmer vil understreke at det samlede skatte- og avgiftsnivået ikke skal øke, og at eventuelle nye avgifter bør kompenseres med øvrige lettelser.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil understreke at kommunene utgjør fundamentet i det lokale folkestyret og representerer nærhet, tilhørighet og mulighet for innflytelse for befolkningen. Disse medlemmer mener at lokale beslutninger tas best lokalt, og at det er viktig at kommunene har og tar ansvar for samfunns- og arealplanleggingen i sine respektive kommuner. Disse medlemmer ønsker ikke å støtte forslag som i stor grad fratår kommunene handlingsrom til å styre arealpolitikken. Disse medlemmer mener det er viktig å styrke kunnskapen om arter og økosystem, slik at beslutningstagere er best mulig i stand til å se helheten og finne balansen mellom hensynet til nødvendig utbygging og vekst og vern av natur og miljø i sine vedtak.

Disse medlemmer vil advare mot en ytterligere utvidelse av byråkrati, regelverk og avgifter og merker seg at statsråden i sitt svarbrev advarer mot innføring av en ny arealavgift.

Medlemene i komiteen fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet Dei Grøne meiner at det er viktig å sjå forvaltninga av natur på tvers av kommunegrensene av omsyn til beitebaserte utmarksnæringar som reindrift og tradisjonell beitebruk. Særleg reindriften er avhengig av at utmarksareal vert forvalta heilskapleg. Ulik praksis for forvaltning etter plan- og bygningslova i ulike kommunar gir ofte ei bit-for-bit-utbygging som ikkje tek nok omsyn til den langsiktige konsekvensen av oppstykinga av areala. Arealbruksendringar er den største trusselen mot biologisk mangfald. Mange artar er avhengige av tradisjonell beiting for å eksistere. Det kan difor vere behov for ei sterkare regional og statleg regulering av arealforvaltninga på tvers av kommunegrensar for å vareta sa-

manhengande natur som har vore beitemark i tusenvis av år.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne vil peike på dei store utbyggingane som skjer i mange kommunar, særleg det store omfanget av nye hytter. Dette er utbyggingar som legg beslag på store areal, og som fungerer som barrierar mot for eksempel reindrift og anna beitenæring, og som fører til nedbygging av viktige naturområde. Vi må i framtida bli mykje tøffare på prioriteringa av kva vi bruker naturområda våre til, og da er det ikkje alltid at den avgjerda kan ligge hos kommunane. Desse medlemmene vil derfor peike på behovet for sterkare statleg styring av for eksempel utbygging av hytter. Miljødirektoratet har peikt på utbygging av hytter og andre bygg som eit av dei største bidraga til tap av natur.

Desse medlemmene legg til grunn at god allmenn kunnskap om natur og om økosystemtenester frå natur er viktig for å få til ei endring i haldninga til natur. Nye digitale økologiske kart og effektive metodar for involvering, kunnskapsformidling og kunnskapsinnhenting må utviklast og takast i bruk i dette arbeidet. Desse medlemmene meiner det er heilt vesentleg at lokalsamfunna og lokaldemokratiet vert med på endringa som må til om ein skal nå måla. Her kan nye digitale verkøy bli viktige i arbeidet med å engasjere unge og frivillige organisasjonar for å bygge kunnskap og engasjere og motivere unge og gamle i sine nærmiljø til å ta vare på natur.

I april kom det ein rapport på bestilling frå mellom andre Miljødirektoratet. Rapporten syner at å bevare natur og grøntareal er svært viktig for å nå klimamåla. I perioden 1990–2019 vart det bygd ned 1 500 km², det vil seie ca. 50 km² natur per år. Det er særleg bit-for-bit-bygging på karbonrik jord som skog og våtmark som har stor negativ klimaeffekt, og forskarane har rekna ut at dette svarer til 1,9 millionar tonn CO₂, så mykje som 4 pst. av nasjonale utslepp. Dette understrekar kor viktig det er å stanse nedbygginga og oppstykinga av natur også for å nå klimamåla.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne viser til handsaminga av Innst. 9 S (2020–2021) og fleirtalsvedtaket som Arbeidarpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne stod bak, om å opprette ordninga Natursats etter modell av Klimasats med formål om å hjelpe og støtte kommunar og fylkeskommunar for å redusere tapet av natur og biologisk verdifulle areal.

Komiteens medlem fra Rødt viser til at Rødt også stemte for Innst. 9 S (2020–2021) da saken ble behandlet i Stortinget.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti meiner Natursats bør kome på plass som ei oppfølging av naturavtalen for å få fart på det viktige arbeidet med å ta vare på natur i kommunar og fylkeskommunar.

Desse medlemene fremjar følgjande forslag:

«Stortinget ber regjeringa utrede og innføre Natursats etter modell av Klimasats for å gi kommunane eit nytt verktøy i arbeidet med å ta vare på naturen.»

Komiteens medlem fra Venstre viser til Venstres alternative budsjett for 2023, der partiet foreslår å opprette Natursats etter modell fra Klimasats, som Venstre fikk gjennomslag for å opprette i budsjettforliket med regjeringen Solberg i 2016. Dette medlem viser til at Venstre foreslo å bevilge 100 mill. kroner til Natursats for 2023. Dette medlem viser vidare til mindretallsforslagene fra Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne i Innst. 9 S (2022–2023) om opprettelse av Natursats:

«Stortinget ber regjeringen utrede og legge fram en sak i revidert nasjonalbudsjett for 2023 om å opprette ordningen 'Natursats' etter modell av 'Klimasats'. Formålet med ordningen skal være å bistå og gi støtte til kommuner og fylkeskommuner for å redusere tap av natur og biologisk verdifulle arealer.»

«Stortinget ber regjeringen opprette Natursats, etter modell av Klimasats.»

Dette medlem understreker at vi må snu naturkrisen. Da må vi gi kommunene et verktøy tilsvarende Klimasats for å øke satsingen på natur. Dette medlem viser til at dette kan benyttes til blant annet restaurering av myr, gjenåpning av lukkede bekker, bekjempelse av fremmede arter, styrking av planarbeidet og kartlegging av natur.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne viser til Kunming-Montreal-avtalen og at tapet av natur er et like stort problem som klimakrisen. Vi må løse begge krisene samtidig. Å redusere nedbygging av natur er essensielt for å stanse tapet av naturmangfold. En naturavgift kan være en del av løsningen, men det er flere utfordringer med en slik avgift som må utredes. Dersom prisen settes for lavt, vil en naturavgift kunne føre til at natur bygges ned med godkjentstempel. Differensiering mellom ulike verdi på ulike naturtyper vil også kunne være problematisk.

På denne bakgrunn foreslår disse medlemmer følgende:

«Stortinget ber regjeringen utrede en arealavgift for naturinngrep.»

Komiteens medlem fra Venstre understreker at inngrep i naturen kan ha store, irreversible konsekvenser for samfunnet. Dette medlem understreker også at det ikke finnes noen avgifter som priser slike naturinngrep, og at innføringen av en arealavgift slik vil bidra til å rette opp i en markedssvikt. Dette medlem mener innføringen av en arealavgift på sikt vil føre til en langt mer bærekraftig og effektiv arealpolitikk.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre en arealavgift for naturinngrep.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne understreker at Norge har bindende internasjonale klima- og miljøforpliktelser. Norge inngikk i 2019 en klimaavtale med EU. Disse medlemmer understreker at Norge gjennom denne avtalen har forpliktet seg til å begrense utslippene fra arealbruksendringer. Disse medlemmer påpeker at medlemslandene i EU i tråd med LULUCF-regelverket har en forpliktelse om at utslipp ikke skal være større enn opp-taket samlet for sektoren med de regnereglene som gjelder (den såkalte «netto null-forpliktelsen»). Denne forpliktelsen er i ferd med å forsterkes i forhandlingene som nå pågår i EU. Sektoren har seks arealkategorier, nemlig forvaltet skog, avskoging, påskoging, dyrket mark, beite og våtmark, og det er forskjellige regnemethoder for disse. Gjennom klimaavtalen med EU har Norge forpliktet seg til å følge regelverket for skog- og arealbruk, jf. forordning (EU) 2018/841.

Disse medlemmer understreker viktigheten av å samarbeide med kommunene for å nå Norges mål om å ta vare på mer natur. Gjennom arealpolitikken de fører, sitter kommunene på et av de viktigste verktøyene for å nå disse målsettingene. Disse medlemmer mener at en statlig belønningsordning for kommuner som oppnår arealnøytral utvikling, vil være et sterkt insentiv for kommunene til å begrense naturinngrepene.

Disse medlemmer påpeker at naturareal er i sterk nedgang i Norge, med tap av biologisk mangfold og utslipp av klimagasser som konsekvenser. Arealendringer er i dag den største trusselen mot natur i Norge. Dermed ligger svært mange av virkemidlene for å ta vare på mer natur hos kommunene gjennom arealpolitikken de fører. Disse medlemmer understreker at det å ta vare på mer natur er bra for lokalsamfunnet. Mer skånsomme utbygginger og mer rom for friluftsliv og opplevelser er viktig for både næringsliv og innbyggere. For å stanse tapet av naturmangfold må Norge bli arealnøytralt. Det betyr at man må gjenbruke og fortette allerede utbygde arealer uten å bygge ned mer natur, og

stanse arealforbruket. Mange av virkemidlene for å nå dette målet ligger hos kommunene.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere innføring av en statlig belønningsordning for kommuner som lykkes med arealnøytral utvikling.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne vil gi kommunen lov til å verne mer natur lokalt. Disse medlemmer mener regjeringen må legge til rette for å støtte opprettelse av markagrenser med statlig vedtatte forskrifter der kommuner går inn for dette.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for mer lokalt vern av naturområder ved å støtte etablering av markagrenser med forskrifter der kommuner går inn for dette.»

2.2 Statlig natur- og miljøklagenemnd (forvaltningskontroll)

Komiteen viser til forslag 2 i representantforslaget om en statlig natur- og miljøklagenemnd. Komiteen har merket seg at flere land har etablert særskilte klageorganer for miljø saker, som er uavhengige klageorganer for forvaltningsvedtak innenfor natur- og miljøområdet. Komiteen har merket seg at Danmark har et slikt organ, «Natur- og miljøklagenævnet», for å sikre sin oppfyllelse av Århus-konvensjonens krav om allmenhetens adgang til uavhengig overprøving av vedtak som påvirker natur og miljø.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at Norge har et velutviklet system for å sikre kontroll med forvaltningen. Flertallet viser til at kontrollen med forvaltningens beslutninger skjer på ulike måter. Enkeltpersoner og organisasjoner kan påklage forvaltningsvedtak som har betydning for natur og miljø, på vanlig måte til nærmeste overordnede forvaltningsorgan i tråd med de alminnelige reglene om klage på forvaltningsvedtak. I tillegg kan også forvaltningsorganet og det overordnede forvaltningsorganet på visse vilkår omgjøre et vedtak uten at det er påklaget. Dette kan skje på forvaltningsorganets eget initiativ eller etter en henvendelse fra en part eller andre. Forvaltningsvedtak kan også prøves for domstolene. De eksisterende kontrollmekanismene for forvaltningsvedtak som har betydning for natur og mil-

jø, ivaretas gjennom forvaltningens klagesaksbehandling, kontrollorganene Sivilombudet og Riksrevisjonen og muligheten for domstolsprøving.

Flertallet viser videre til at det på flere områder gjennom særlovgivningen er opprettet egne klagenemnder. Opprettelsen har ulike begrunnelser og kan variere fra et ønske om å sikre en faginnrettet som et overordnet forvaltningsorgan ikke vil ha, til større uavhengighet for klageinstansen. Samtidig viser flertallet til at normalordningen i statsforvaltningen er en toinstansbehandling der nærmeste overordnede forvaltningsorgan er klageinstans – ikke en særskilt klagenemnd. I denne sammenheng vil flertallet vise til Forvaltningslovutvalgets innstilling NOU 2019:5, hvor det påpekes at dette fortsatt bør være normalordningen, og at det vil være i tråd med regjeringens konstitusjonelle ansvar å bruke nærmeste overordnede organ som klageinstans, slik at dette ikke krever en særskilt klagenemnd.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne understreker at Norge har mange lover som har som formål å beskytte miljøet. Grunnet høye kostnader ved søksmål har sivilsamfunnet likevel liten mulighet til å forsikre seg om at denne lovgivningen overholdes. Disse medlemmer mener derfor at en natur- og miljøklagenemnd vil bidra til å styrke naturens rettsvern i Norge.

Disse medlemmer viser også til at både Sverige og Danmark har gode erfaringer med lignende ordninger. Både miljødomstolen i Sverige og miljøklagenemnda i Danmark behandler klager på forvaltningsvedtak på en kostnadseffektiv og hurtig måte.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede innføring av en statlig natur- og miljøklagenemnd for arealvedtak som griper inn i naturområder, etter modell av tilsvarende ordninger i Sverige og Danmark.»

2.3 Arealregnskap

Komiteen viser til forslagene 4–7 i representantforslaget om å heve terskelen for at natur blir bygget ned.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringen Solberg foreslo å innføre krav om klimagassregnskap for boligblokker og yrkesbygg, og at kravet trådte i kraft i byggeteknisk forskrift 1. juli 2022.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg i 2020 ga Miljødirektoratet i oppdrag å lage en oversikt over gjeldende arealstatistikk for naturmangfold, med mål om at denne kunne brukes til å etablere et arealregnskap. Disse medlemmer viser til at det er

ingen krav om at arealregnskap skal brukes som et verktøy i norsk arealforvaltning i dag, men at Kommunal- og distriktsdepartementet siden mars 2022 har anbefalt å bruke arealregnskap i veilederen for kommuneplanens arealdel. Disse medlemmer er positive til at flere kommuner lager egne arealregnskap, og viser til at Kommunal- og distriktsdepartementet nå er i gang med å utarbeide en veileder for arealregnskap til bruk i kommuneplanprosesser. Disse medlemmer mener det er mer hensiktsmessig å utarbeide arealregnskap som en del av kommuneplanens arealdel enn at det skal innføres et nasjonalt krav om arealregnskap som hver enkelt utbygger må levere ved alle nye bygg- og infrastrukturprosjekt.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne understreker at det er nye bygg-, infrastruktur- og veiprojekter som i hovedsak bidrar til naturinngrep i den norske naturen. Disse medlemmer mener at et krav om arealregnskap ved alle nye bygg- og infrastrukturprosjekter vil gjøre arealpolitikken mer kunnskapsbasert. Disse medlemmer mener hensynet til begrensning av naturinngrep bør veie tyngre ved utbygging av nye veianlegg, og mener også det bør stilles krav om erstatningsarealer ved tap av natur.

Disse medlemmer viser til at det blir stadig mindre inngrepsfri natur i Norge. Disse medlemmer understreker også at arealbruksendringer er den største trusselen mot det biologiske mangfoldet. Disse medlemmer viser til miljøindikator 1.1.8 fra Miljødirektoratet, som viser at det mellom 1988 og 2018 var en nedgang på 7 750 kvadratkilometer inngrepsfri natur.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen stille krav om arealregnskap ved alle nye bygge- og infrastrukturprosjekter.»

Komiteens medlem fra Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at man begrenser naturinngrep ved utbygging av nye veianlegg, og stille krav om erstatningsarealer ved tap av natur.»

2.4 Økologisk kompensasjon

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, støtter forslagsstillerne i at vi må søke å ta best mulig vare på natur, ikke bare ved utbygging av nye veianlegg, men ved alle typer inngrep der arealer som ikke tidligere er berørt, skal tas i bruk. Flertallet merker seg at Statens vegvesen og Nye Veier har et helt annet fokus på disse problemstillingene nå

enn bare for bare noen år siden, og at det legges stor vekt på å unngå tap av natur samt å tilbakeføre til naturen utgåtte veianlegg dersom dette er aktuelt. Flertallet merker seg at det legges vekt på å kunne utnytte eksisterende veiinfrastruktur. Videre mener flertallet at det ikke bare er natur, men også jordbruksareal som må ha spesielt fokus ved alle utbyggingsprosjekt, og at det også her må legges vekt på å søke å finne erstatningsareal eller å reetablere areal og ta vare på jord som er dyrkbar. Det er bra at økologisk kompensasjon har vært brukt i flere prosjekter og inngår i planleggingen av noen nye.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti mener at økologisk kompensasjon må vurderes i den enkelte planprosess, og at det er særlig aktuelt der det ikke er mulig å unngå, begrense eller restaurere skaden på naturen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, mener at tap av natur må veies opp mot den samfunnsnyttene alle inngrep i naturen medfører, men at inngrepene må gjøres på en så skånsom måte som mulig.

2.5 Redusere nedbygging av myr

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til at FNs klimapanel og FNs organisasjon for mat og landbruk, FAO og Miljødirektoratet peker på bevaring av myrer som et svært effektivt tiltak for å redusere globale utslipp av CO₂. Disse medlemmer viser til at det var tung faglig støtte bak Solberg-regjeringens beslutning om å endre nydyrkingsforskriften for å stanse nydyrking av myr i 2020.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at Miljødirektoratet nå arbeider med å utrede og utforme et forslag til forbud mot nedbygging av myr til utbyggingsformål – med flere mulige dispensasjoner fra forbudet. Flertallet forventer at forslaget sendes ut på høring og senere legges frem for Stortinget.

Flertallet mener at det må gjøres en grundig vurdering av hvordan et slikt krav eventuelt skal utformes. Flertallet viser eksempelvis til Miljødirektoratets rapport «Tiltaksanalyse for skog- og arealbrukssektoren (LULUCF): Hvordan Norge kan redusere utslipp av klimagasser fra arealbruksendringer innen 2030». Rapporten understreker at det er nedbygging av skog, særlig på organisk jord, og myr som gir størst utslipp per arealenhet. Samtidig viser rapporten at dersom full stans i utbygging av myr kan legge økt press på skog på mineral-

jord, eller gå på bekostning av dyrket mark, så kan det gi utfordringer for andre nasjonale mål – og for naturmangfoldet i andre hovedøkosystem (s. 44). Flertallet er opptatt av at dette perspektivet ivaretas i det videre arbeidet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne påpeker at myr lagrer store mengder karbon, er hjem for et rikt artsmangfold og har en unik evne til vannregulering. Disse medlemmer påpeker at en rekke plante- og dyrearter i Norge har våtmark som sitt eneste levested. Mange av disse er truet og står på norsk rødliste, en vurdering av arters risiko for å dø ut i Norge. Disse medlemmer understreker at myr er den naturtypen på landjorda som lagrer mest karbon per arealenhet. Selv om myrer kun dekker tre pst. av verdens areal, lagrer de to til tre ganger mer karbon enn alle verdens regnskoger. Karbon tilsvarende 250 000 tonn CO₂ kan være lagret i torva på bare én kvadratkilometer myr. Disse medlemmer påpeker at nedbygging av myr og torvmark i Norge i perioden 1990–2020 har ført til et totalt utslipp på over 10 millioner tonn CO₂. I tillegg til utslipp vil nedbygging gi redusert mulighet for karbonbinding på arealet i fremtiden. Disse medlemmer viser til at Norge i henhold til EUs klimarammeverk frem mot 2030 skal kutte utslippene fra arealbrukssektoren slik at de ikke overstiger opp-taket i sektoren (den såkalte «netto null-forpliktelsen»), og vi ligger foreløpig ikke an til å klare forpliktelsen uten nye tiltak.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å forby all nedbygging av myr.»

Medlemen i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti vil peike på oppmodingsvedtaket partiet forhandla fram i budsjettavtalen med regjeringa i 2022, der det vart semje om å fremje eit forbod mot nedbygging av myr. Dette arbeidet er i gang:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om forbud mot nedbygging av myr til utbyggingsformål i løpet av 2023. Det skal utredes mulige dispensasjoner fra forbudet for å ta vare på andre arealer med høy verdi og utbygging av samfunnskritisk infrastruktur. Målet er at forbudet reelt sett skal redusere nedbyggingen av myr.»

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringa utrede og innføre Natur-sats etter modell av Klimasats for å gi kommunane eit nytt verktøy i arbeidet med å ta vare på naturen.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen vurdere innføring av en statlig belønningsordning for kommuner som lykkes med arealnøytral utvikling.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen legge til rette for mer lokalt vern av naturområder ved å støtte etablering av markagrenser med forskrifter der kommuner går inn for dette.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen utrede innføring av en statlig natur- og miljøklagenemnd for arealvedtak som griper inn i naturområder, etter modell av tilsvarende ordninger i Sverige og Danmark.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen stille krav om arealregnskap ved alle nye bygge- og infrastrukturprosjekter.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å forby all nedbygging av myr.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen utrede en arealavgift for naturinngrep.

Forslag fra Venstre:

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre en arealavgift for naturinngrep.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen sikre at man begrenser naturinngrep ved utbygging av nye veianlegg, og stille krav om erstatningsarealer ved tap av natur.

4. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Framskrittspartiet.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:159 S (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ola Elvestuen, Alfred Jens Bjørlo og Guri Melby om tiltak for å ta vare på mer natur i kommunene – vedtas ikke.

Oslo, i energi- og miljøkomiteen, den 2. mai 2023

Marianne Sivertsen Næss

leder

Une Bastholm

ordfører

**DET KONGELIGE
KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENT**

Statsråden

Energi og miljøkomiteen Stortinget
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

23/1027-

29. mars 2023

Representantforslag 159 S om tiltak for å ta vare på mer natur i kommunene

Jeg viser til brev fra energi- og miljøkomiteen datert 14. mars 2023 om stortingsrepresentantene Ola Elvestuen, Alfred Jens Bjørlo og Guri Melby sitt representantforslag 159 S (2022-2023) om å ta vare på mer natur i kommunene.

Jeg deler forslagstillernes bekymring for naturen, og jeg er enig i at kommunene har en sentral rolle i å nå de nasjonale miljømålene gjennom sin arealforvaltning. Tiltak som kan bidra til en bedre og mer bærekraftig arealforvaltning er viktig. God arealbruk er svært viktig for at vi skal nå Norges klima- og miljømål. Regjeringen jobber med flere tiltak som skal bidra til bedre bruk av areal og bedre situasjon for naturen. Her vil jeg trekke frem 1. arbeidet med å utvikle et naturregnskap, som vil gi oss bedre kunnskap om hvilken og hvor mye natur vi har, hvilken tilstand den er i, og verdien av økosystemtjenestene for økonomi og samfunn. Det vil gi oss mulighet til å følge utviklingen langt mer systematisk enn vi gjør i dag, 2. naturrisikoutvalget som regjeringen har nedsatt og som skal belyse den gjensidige sammenhengen mellom naturgrunnlag og økonomien, og 3. arbeidet med en meny av tiltak for å opprettholde eller bedre tilstanden i naturen. Jeg nevner også Kommunal- og distriktsdepartementets veiledning om bruk av arealregnskap i planprosesser (se nærmere om dette nedenfor). Videre arbeider Miljødirektoratet med å utvikle bedre veiledning og metodikk for konsekvensutredninger, og det jobbes med videre utvikling av det økologiske grunnkartet. Vi fremskaffer årlig ny kartfestet kunnskap om natur gjennom nasjonal naturtypekartlegging i pressområder, slik at dette kan tas hensyn til i arealplanlegging i kommunene.

Jeg er glad det ble enighet om en ny naturavtale på toppmøtet i Montreal før jul. Regjeringen er nå i gang med å lage en stortingsmelding med handlingsplan for oppfølging av

naturavtalen. Her vil vi blant annet gjøre en helhetlig vurdering av hvordan man kan styrke arbeidet mot en mer bærekraftig arealbruk.

Om innføring av en arealavgift for naturinngrep.

En naturavgift har vært drøftet i en rekke sammenhenger, blant annet av økosystemtjenesteutvalget i 2013, grønn skattekommisjon i 2015 og skatteutvalget i 2022, men da på et overordnet nivå. Skatteutvalget anbefalte i NOU 2022:20 at det i første omgang arbeides videre med utredning av en klimaavgift på utslipp fra omdisponering av areal med sikte på innføring. Erfaringer fra innføring av en slik avgift vil så danne grunnlag for å utvide avgiften til også å inkludere andre negative eksterne effekter ved omdisponering av areal, som for eksempel tap av biologisk mangfold.

Økonomisk aktivitet som innebærer forringelse av naturens evne til å produsere økosystemtjenester, bør i utgangspunktet stå overfor en pris som reflekterer de samfunnsøkonomiske kostnadene ved naturinngrepet. Det er vanskelig å verdsette kostnadene ved ulike naturinngrep. I tillegg er det en rekke praktiske problemer som må løses, før det kan innføres en avgift på naturinngrep. Jeg mener derfor at vi ikke bør innføre en slik avgift nå.

For å kunne innføre en avgift på naturinngrep må det blant annet etableres et tydelig avgrenset avgiftsgrunnlag, dvs. at det må fastsettes hva som omfattes av avgiftsplikten. En avgift der avgiftsplikten knyttes til f.eks. arealets størrelse vil gi en lite treffsikker prising av de negative eksterne effektene som utbyggingen medfører. En mer treffsikker arealavgift på naturinngrep vil også reflektere at negative eksterne effekter avhenger av hvilken type natur som bygges ned, og hvordan deler av naturen ev. ivaretas i selve utbyggingen. En slik innretning av avgiften vil kreve et omfattende datagrunnlag, og vil være administrativt kostbart å håndtere.

Videre må det også fastsettes når avgiftsplikten skal inntre. For eksempel kan byggeprosesser ta flere år, og omfanget av det planlagte naturinngrepet i prosjektfasen kan avvike betydelig fra sluttresultatet. Det er derfor krevende å avklare hva som er det riktige tidspunktet for å vurdere omfanget av inngrepet og dermed avgiftsplikten. Dersom avgiften kreves inn ved ferdigstilling, vil den ikke fange opp prosjekter som av ulike grunner avsluttes før dette, selv om naturinngrepet er gjennomført.

Det er også krevende å fastsette hvem som skal være avgiftssubjektet. Flere aktører er involvert i utbyggingsprosjekter og andre naturinngrep. For at avgiften skal være håndterlig for myndighetene og næringslivet, bør ikke antall avgiftssubjekter være for stort.

Om innføring av en statlig natur- og miljøklagenemnd

Kontrollen med forvaltningens beslutning skjer på ulike måter. Enkeltpersoner og organisasjoner kan påklage forvaltningsvedtak som har betydning for natur og miljø på vanlig måte til nærmeste overordnede forvaltningsorgan, i tråd med de alminnelige reglene om klage på forvaltningsvedtak. I tillegg kan forvaltningsorganet og det overordnede

forvaltningsorganet på visse vilkår omgjøre et vedtak uten at det er påklaget. Forvaltningsvedtak kan også prøves for domstolene. I tillegg til det alminnelige systemet for forvaltningsklager og domstolsprøving kan kontroll med forvaltningen i saker om natur og miljø skje gjennom Sivilombudet eller Riksrevisjonen.

Norsk natur og miljø er beskyttet av en rekke lover som regulerer aktivitet som kan påvirke miljøet. Grunnloven § 112 oppstiller krav om at miljøhensyn integreres i beslutningsprosesser og verner naturen for både nåværende og kommende generasjoner. Bestemmelsen gir borgerne rett til kunnskap og informasjon om miljøet og virkningene av inngrep i naturen. Naturmangfoldloven slår fast at prinsippene om bærekraftig bruk i §§ 8-12 skal legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet. Det betyr at beslutningstaker skal ha kunnskap om og vurdere virkninger for naturen i alle beslutninger som har konsekvens for naturen. Forurensningsloven verner det ytre miljø mot forurensning og skal sikre en forsvarlig miljøkvalitet, og reglene om konsekvensutredning bidrar til at virkningene for miljøet utredes for visse planer og tiltak. Norge har gjennomført Århuskonvensjonens bestemmelser om klage og domstolsprøving gjennom det alminnelige systemet for forvaltningsklager og domstolsprøving. Dette fremgår av Norges rapportering om implementering av Århuskonvensjonen senest i rapport fra februar 2021. Videre har allmennheten etter miljøinformasjonsloven rett til tilgang på miljøinformasjon og deltakelse i beslutningsprosesser av betydning for miljøet. Formålet er å gjøre det lettere for den enkelte å bidra til vern av miljøet og påvirke offentlige og private beslutningstakere i miljøspørsmål.

På flere områder er det i særlovgivningen opprettet egne klagenemnder. Det kan ligge flere grunner bak dette, for eksempel et ønske om å styrke fagkompetansen som et overordnet forvaltningsorgan ikke vil ha eller sikre større uavhengighet for klageinstansen. Normalordningen i statsforvaltningen er imidlertid en to-instansbehandling der nærmeste overordnede forvaltningsorgan er klageinstans. Forvaltningslovutvalget viser i NOU 2019: 5 *Ny forvaltningslov — Lov om saksbehandlingen av offentlig forvaltning* til at dette fortsatt bør være normalordningen.

Det er viktig med kontroll for å sikre at forvaltningen utfører sine oppgaver. Som jeg har vist ovenfor, har Norge et velutviklet system for å sikre kontroll av forvaltningen. Jeg mener de eksisterende kontrollmekanismene for forvaltningsvedtak som har betydning for natur og miljø ivaretas gjennom forvaltningens klagesaksbehandling, kontrollorganene Sivilombudet og Riksrevisjonen og mulighet for domstolsprøving. Jeg viser også til at Stortinget i mai 2022 behandlet et lignende representantforslag om å utrede en egen miljøklagenemnd, med sikte på å opprette et domstolslignende organ som skal prøve forvaltningsvedtak for har konsekvenser for natur, miljø og klima. Forslaget ble ikke vedtatt.

Om statlig belønningsordning

Jeg er opptatt av at kommunene bruker sin kommunale selvråderett til å ta gode valg for sine arealer, og å ivareta nasjonale miljømål. Mange norske kommuner jobber bra med både arealnøytralitet og arealregnskap. Det er positivt. Økt bevissthet omkring arealbruk er helt nødvendig for å nå både natur- og klimamålene våre. Som jeg har pekt på over blir det

jobbet med kartlegging av natur og utvikling av areal- og naturregnskap og andre verktøy som vil være til hjelp for kommuner som jobber med en naturnøytral utvikling. Jeg ser det ikke som nødvendig eller aktuelt å innføre en belønningsordning for arealnøytral utvikling nå.

Om lokalt vern av naturområder

Jeg er litt usikker på hva representantene mener med «mer lokalt vern av naturområder ved å støtte etablering av markagrenser med forskrifter der kommuner går inn for dette». Jeg legger til grunn at forslaget særlig gjelder naturområder ved byer og tettsteder, siden det her snakkes om «markagrenser». Siden kommunene i dag står fritt til å vedta egne grenser for naturområder de ønsker å bevare ved å avsette områder i både kommuneplaner og reguleringsplaner til natur- og friområder, med egne bestemmelser som sikrer bruken av området, antar jeg at poenget må være å legge til rette for å sette av områder på en slik måte at kommunene ikke selv kan reversere dem gjennom kommunale planvedtak. Jeg legger derfor til grunn at forslaget skal forstås som en anmodning om å vedta en ny lov eller lovhjemmel som åpner for nasjonalt fastsatte grenser for slike områder, for eksempel slik markaloven gjør dette for Oslomarka, eller slik verneforskrifter gjør det for verneområder etter naturmangfoldloven.

Jeg mener det er helt nødvendig å sørge for at nærområdene rundt byer og tettsteder ikke bygges ned og forsvinner. Dette gjelder både de større utmarksområdene og de små, grønne lungene. Som representantene påpeker, ligger svært mange av virkemidlene for å ta vare på mer natur hos kommunene. Kommunene forvalter plan- og bygningsloven lokalt og er førstelinja når det gjelder å sørge for god planlegging av bruk av arealer. Gjennom arealverktøyene og arealpolitikken har kommunene hovedansvaret for å ivareta naturområdene. Slik må det også være, dersom vi skal ha et fungerende lokaldemokrati.

Det aller viktigste vi kan gjøre for å få en enda bedre og mer bærekraftig arealplanlegging som i større grad ivaretar hensyn til naturmangfold, er derfor å sørge for at kommunene både har kunnskap, evne og vilje til å ta dette ansvaret. Vi må gjøre kommunene i stand til å ta informerte og gode valg i sin kommunale planlegging. Det mener jeg vi er godt i gang med; blant annet gjennom tiltakene som er nevnt i dette brevet.

Om krav om arealregnskap ved alle nye bygge- og infrastrukturprosjekter.

Kommunal- og distriktsdepartementet har satt i gang et arbeid med å utvikle veiledning for bruk av arealregnskap i planprosesser. Bruk av arealregnskap i planprosesser vil bidra til mer kunnskapsbaserte beslutninger gjennom å synliggjøre arealbehov og kvalitetene til arealene som foreslås omdisponert. Planer skal være realistiske og gjennomførbare og arealregnskap er et verktøy som er nyttig for å kunne gjøre vurderinger rundt disponering av areal i kommuneplan. Formålet er at det ikke avsettes mer areal til utbyggingsformål enn nødvendig og at viktige arealressurser ivaretas.

I tillegg til arbeidet med arealregnskap, arbeider Miljødirektoratet med å lage naturregnskapet, sammen med blant andre Statistisk sentralbyrå. Et naturregnskap vil gi oss bedre kunnskap om mengde, tilstand og naturens utvikling og verdi.

Sammen med data om natur fra naturregnskap kan arealregnskap blant annet bidra til å synliggjøre konsekvenser av arealendringer, herunder tap av natur, og gi bedre kunnskap om alternativvurderinger for å unngå nedbygging av natur. For å sikre en bærekraftig forvaltning av arealene, er det viktig at planleggingen bygger på oppdatert kunnskap, og at virkninger for miljø og samfunn er en del av beslutningsgrunnlaget. Departementene arbeider derfor kontinuerlig med å styrke og forbedre veiledningen om arealplanlegging. Det pågår også et arbeid i Miljødirektoratet med å utvikle bedre veiledning og metodikk for konsekvensutredninger. Veilederen om kommuneplanens arealdel anbefaler at kommunene utarbeider et arealregnskap som en del av kommuneplanarbeidet. Det arbeides kontinuerlig med å styrke kunnskapsgrunnlaget og deling av data som grunnlag for arealplanlegging og vedtak etter sektorlover.

For å sikre at det blir utarbeidet arealregnskap i arealplaner, vil Kommunal- og distriktsdepartementet se på muligheter for å hjemle et krav til at kommunene utarbeider arealregnskap som en del av kommuneplanens arealdel. Kommunal- og distriktsdepartementet mener det er mer hensiktsmessig at dette gjøres på overordnet plannivå hvor man har en samlet oversikt over kommunens eksisterende arealbruk og forslag til ny arealbruk.

Om begrensning av naturinngrep ved utbygging av nye veianlegg og krav om erstatningsarealer ved tap av natur.

Stortinget har gitt flere føringer om veinormaler for å sikre hensynet til effektiv gjennomføring, natur og miljø. Jeg vil vise til at Samferdselsdepartementet har satt i gang et større arbeid med gjennomgang av veinormalene. Statens vegvesen har foreslått en rekke endringer som blant annet kan innebære økt terskel for bygging av firefeltsmotorvei, mer fleksibilitet i veinormalene og mer gjenbruk av eksisterende vei i nye veiprojekter. Dette er tiltak som hver for seg på ulik måte vil kunne bidra til redusert naturinngrep ved utbygging av veinormaler. De foreslåtte endringene har vært sendt på høring og høringsfristen gikk ut i januar. Statens vegvesen vil sende saken tilbake til Samferdselsdepartementet etter at de har gjennomgått høringsuttalelsene. Dernest vil Samferdselsdepartementet ta endelig stilling til foreslåtte endringer. Regjeringen vil komme tilbake nærmere tilbake til Stortinget om saken etter at foreslåtte endringer er ferdig behandlet.

I planleggingen av ny infrastruktur følges tiltakshierarkiet. Ved all utredning og planlegging skal man følge prinsippet om i størst mulig grad å unngå negative virkninger for miljø og samfunn. Det er viktig med et godt kunnskapsgrunnlag der både nåværende miljøtilstand og forventet utvikling beskrives før man vurderer miljøkonsekvensene av tiltak. Tiltakshierarkiet består av fire nivå; unngå, begrense, istandsette og kompensere. Første trinn innebærer å søke å unngå at tiltaket fører til skade. Deretter skal man begrense skaden, så istandsette eller restaurere. Å kompensere skade er siste utvei, og har lavest prioritet. Eventuelle krav om kompensasjon vurderes i planprosessen. Økologisk kompensasjon har vært brukt i flere prosjekter og inngår i planleggingen av noen nye.

Om å forby all nedbygging av myr.

Stortinget traff følgende anmodningsvedtak i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2023 (vedtak 108):

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om forbud mot nedbygging av myr til utbyggingsformål i løpet av 2023. Det skal utredes mulige dispensasjoner fra forbudet for å ta vare på andre arealer med høy verdi og utbygging av samfunnskritisk infrastruktur. Målet er at forbudet reelt sett skal redusere nedbyggingen av myr.»

Klima- og miljødepartementet har gitt oppdrag til Miljødirektoratet om å utrede og utforme et forslag til forbud.

Med hilsen

Espen Barth Eide

